

Futbol Hakemlerinin Sporda Mücadele ve Tehdit Durumlarının İncelenmesi Football Investigation of the Struggle and Threat Situations of Referees in Sports

*Fuat Orkun Tapşın¹, Nur Elvan Koç Doğan²

¹ Serbest Araştırmacı, fuat_orkun@hotmail.com, 0000-0001-6374-534X

² Karabük Üniversitesi, Hasan Doğan Spor Bilimleri Fakültesi, nurelvankoc@karabuk.edu.tr, 0000-0002-1944-8265

ÖZET

Bu çalışmada, veriler geniş bir kitleye ulaşmak amacıyla Google formlar kullanılarak toplanmıştır. Google formlar aracılığıyla oluşturulan anketin bağlantısı, futbol hakemlerinin sıklıkla kullandığı sosyal medya gruplarında paylaşılmış ve katılımcılar, gönüllülük esasına dayalı olarak çalışmaya davet edilmiştir. Çalışmaya, 18 yaş ve üzeri profesyonel veya amatör futbol liglerinde futbol hakemliği yaptığını belirten kişiler araştırma kapsamına alınmıştır. Bilgilerin toplanmasında, araştırmacılar tarafından hazırlanan kişisel bilgi anketi ile, Sporda Mücadele ve Tehdit Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin normal dağılım göstermediği için parametrik olmayan testlerden Mann-Whitney U testi ve Kruskal Wallis testlerine başvuruldu. Futbol hakemlerinin cinsiyet değişkenine göre tehdit alt boyutuna bakıldığında kadın futbol hakemlerin lehine anlamlı bir farklılık olduğu ($p<0,036$) sonucu bulunmuştur. Hakemlerin eğitim durumunda tehdit alt boyutunda üniversite mezunlarının lehine anlamlı bir farklılık olduğu ($p<0,001$) sonucu bulunmuştur. Hakemlik dışı meslek değişkeninde mücadele alt boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu ($p<0,05$) bu anlamlı farkın ise hakemlik dışı meslek yapanların lehine olduğu sonucu bulunmuştur. Yaş değişkenine göre ise tehdit alt boyutuna bakıldığında 28 yaş ve üzeri olan hakemlerin 18-22 ve 23-27 yaşındaki hakemler arasından anlamlı bir farklılık olduğu ($p<0,037$) sonucu bulunmuştur. Araştırmamızda yaşın artmasına bağlı olarak tehdit puanlarının azaldığı sonucu bulunmuştur. Hakemlik yılı değişkeni tehdit alt boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu ($p<0,040$) bu anlamlı farkın ise 1 yıldan az hakemlik yapan bireylerin 11 yıl ve üzeri hakemlik yapan bireylere göre tehdit puanlarının daha yüksek olduğu sonucu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Futbol, Hakem, Mücadele, Tehdit.

ABSTRACT

In this study, data was collected using Google forms in order to reach a wide audience. The link to the survey created via Google forms was shared on social media groups frequently used by football referees and participants were invited to participate voluntarily. Individuals who stated that they were referees of football in professional or amateur football leagues aged 18 and over were included in the study. In collecting the information, the Personal Information Survey prepared by the researchers and the Sports Challenge and Threat Scale were used. Since the data did not show a normal distribution, nonparametric tests such as Mann-Whitney U test and Kruskal Wallis tests were used. When the threat sub-dimension of football referees was examined according to the gender variable, a significant difference was found in favor of female football referees ($p<0.035$). In terms of the educational status of the referees, a significant difference was found in favor of university graduates in the threat sub-dimension ($p<0.001$). It was found that there was a significant difference in the sub-dimension of struggle in the non-refereeing profession variable ($p<0.05$) and this significant difference was in favor of those who had a non-refereeing profession. When the threat sub-dimension was examined according to the age variable, it was found that there was a significant difference between the referees who were 28 years old and above and the referees who were 18-22 and 23-27 years old ($p<0.037$). In our research, it was found that the threat scores decreased depending on the increase in age. It was found that there was a significant difference in the threat sub-dimension of the refereeing year variable ($p<0.040$) and this significant difference was in favor of those who had been referees for less than 1 year compared to those who had been referees for 11 years and above.

Keywords: Football, Referee, Fight, Threat.

Citation: Tapşın, F.O., & Koç Doğan, N.E. (2024). Futbol Hakemlerinin Sporda Mücadele ve Tehdit Durumlarının İncelenmesi, *Herkes için Spor ve Rekreasyon Dergisi*, 6(3), 284-289.

Gönderme Tarihi/Received Date:
08.07.2024

Kabul Tarihi/Accepted Date:
14.08.2024

Yayımlanma Tarihi/Published Online:
30.09.2024

<https://doi.org/10.56639/jsar.1512166>

*Corresponding author:
fuat_orkun@hotmail.com

GİRİŞ

Spor, belirli kurallar ve teknik yöntemler çerçevesinde bireyler ya da takımlar arasında rekabet ve kazanma hedefiyle yapılan, yoğun fiziksel performans gerektiren aktiviteler bütünü olarak tanımlanır (Coakley, 2021). Bununla birlikte, sporun yalnızca fiziksel bir aktivite olmanın ötesine geçtiği ve duygusal sağlık üzerinde de büyük etkiler yarattığı düşünülmektedir. Bu bağlamda, duygusal süreçlerin bilişsel süreçler üzerinde doğrudan bir etkisi olabileceği akla gelmektedir (Özavcı vd., 2022). Sporun hem fiziksel hem de zihinsel zorlukları beraberinde getirmesi, sporun psikososyal alanlarına yönelik araştırmaların artmasına yol açmakta ve bu da spor psikolojisi alanında incelenen mücadele ve tehdit algısı kavramlarının önem kazanmasına neden olmaktadır (Türkyılmaz ve Altıntaş 2020).

Rekabet ve mücadele, sporun doğasında ve ortamında doğal olarak bulunur. Spor yarışmalarının temel amacı kazanmak veya kaybetmek üzerine kurulu olduğundan, başarılı olma hedefi ve iyi performans gösterme arzusu bazen olumsuz faktörlerin ortaya çıkmasına yol açabilir. Bu durum, karmaşık duyguların artmasına ve performansın olumsuz etkilenmesine neden olabilir (Gümüş, 2002).

Futbol, küresel çapta milyonlarca insanı bir araya getiren ve tutkuyla takip edilen bir spor dalıdır (Güler, 2018). Bu oyunun adil ve kurallara uygun bir şekilde oynanması, sahada görev yapan futbol hakemlerinin büyük sorumluluğudur (Acar vd., 2023). Hakemler, oyun kurallarını uygulamak ve maçın düzenini sağlamak için yoğun bir baskı altında çalışırlar (Erdoğan, 2021). Ancak, bu önemli görevleri yerine getirirken çeşitli mücadeleler ve tehditlerle de karşı karşıya kalırlar. Maç sırasında hakemlerin verdikleri kararlar, taraftarlar, oyuncular ve antrenörler tarafından sıklıkla eleştirilir ve sorgulanır (Işın, 2023). Özellikle kritik anlarda verilen tartışmalı kararlar, hakemlerin hem fiziksel hem de duygusal olarak zorlanmalarına neden olabilir.

Futbolun en kritik figürlerinden biri de hakemlerdir. Futbol hakemleri, verdikleri ya da vermedikleri kararlar aracılığıyla oyunu ve taraftarları doğrudan veya dolaylı olarak olumlu

ya da olumsuz yönde etkileyebilirler. Futbol oynayanlar ve izleyiciler kadar, oyunu yöneten hakemler de oyunun güzelleşmesinde ve daha ilgi çekici hale gelmesinde önemli bir rol oynar.

Hakemler, stresli maç ortamlarında seyirci baskısı, antrenör ve yöneticilerin baskısı, sporculardan gelen tepkiler, mesleğin sunduğu yetersiz getiriler ve müsabaka alanlarının uygun olmaması gibi çeşitli stres faktörleri ile karşı karşıya kalırlar. Ayrıca ulaşım zorlukları da bu duruma katkıda bulunur.

Taraftarların yoğun tepkileri, sahadaki gerilim ve medya baskısı, hakemlerin işini zorlaştıran unsurlardır (Aksu ve Arslan, 2020). Oyuncular, antrenörler, taraftarlar ve medya tarafından yapılan eleştiriler, hakemlerin performansını etkileyen faktörlerden sadece birkaçıdır (Ekizoğlu, 2021). Futbol hakemlerinin mücadele ve tehdit durumlarının incelenmesi, hakemlerin stres ve baskı altında daha doğru kararlar alabilmeleri için gerekli destek ve eğitim programlarının geliştirilmesine yardımcı olabilir. Ayrıca, hakemlerin iş memnuniyeti ve kariyer sürdürülebilirliği açısından da önemli katkılar sağlayabilir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli: Bu çalışma, tarama modeli temel alınarak yürütülen nicel bir araştırmadır.

Araştırmanın Grubu: Bu çalışmada, veriler geniş bir kitleye ulaşmak amacıyla Google formlar kullanılarak toplanmıştır. Google formlar aracılığıyla oluşturulan anketin bağlantısı, futbol hakemlerinin sıklıkla kullandığı sosyal medya gruplarında paylaşılmış ve katılımcılar, gönüllülük esasına dayalı olarak çalışmaya davet edilmiştir. Çalışmaya, 18 yaş ve üzeri profesyonel veya amatör futbol liglerinde futbol hakemliğini yaptığını belirten toplam 179 kişi araştırma kapsamına alınmıştır.

Tablo 1. Futbol Hakemlerinin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Yüzdelerle Dağılımları

Değişken		N	%
Cinsiyet	Kadın	54	30.2
	Erkek	125	69.8
Yaş	18-22	93	52.0
	23-27	53	29.6
	28 ve üzeri	33	18.4
Eğitim Durumu	Lise	49	27.4
	Üniversite	130	72.6
Hakemlik Dışı Meslek	Evet	133	74.3
	Hayır	46	25.7
Gelir Durumu	17000tl ve altı	63	35.2
	17001-32000	61	34.1
	32001tl ve üzeri	55	30.7
Futbol Oynama Durumu	Futbol Oynamamış	73	40.8
	Futbol Oynamış	106	59.2
Hakemlik Türü	Hakem	69	38.5
	Yardımcı Hakem	110	61.5
Hakemlik Yılı	1 yıldan az	96	53.6
	1-5 yıl	13	7.3
	6-10 yıl	21	11.7
	11 yıl ve üzeri	49	27.4

Araştırmaya katılan futbol hakemlerinin sosyo-demografik özelliklerine bakıldığında çoğunluğun; erkek, 18-22 yaşında, üniversite mezunu, hakemlik dışında mesleği olan, 17000 tl ve altı geliri olan, futbol oynamış, yardımcı hakem ve 1 yıldan az hakemlik yapmış kişiler araştırmanın çoğunluğunu oluşturmaktadır.

Veri Toplama Teknikleri ve Araçları: Bilgilerin toplanmasında, araştırmacılar tarafından hazırlanan kişisel bilgi anketi ile birlikte, Rossato vd. (2018) tarafından geliştirilen ve Türkyılmaz ve Altıntaş (2020) tarafından Türkçeye uyarlanan Sporda Mücadele ve Tehdit Ölçeği kullanılmıştır.

Sporda Mücadele ve Tehdit Ölçeği: Rossato vd. (2018) tarafından geliştirilen Sporda Mücadele ve Tehdit Ölçeği Türkyılmaz ve Altıntaş (2020) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Toplamda 12 maddeden oluşan ve iki alt boyuta sahip olan ölçek, 6'lı likert formatında hazırlanmıştır. Ölçeğin mücadele alt boyutunun iç tutarlılık katsayısı 0,81 iken, tehdit alt boyutu için bu katsayı 0,82 olarak belirlenmiştir.

Verilerin Analizi: Veri analizlerinde SPSS 25.00 yazılımı kullanıldı. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Kolmogorov-Smirnov testi sonuçları ve Skewness-Kurtosis değerleri incelendi ve verilerin normal dağılım göstermediği sonucuna varıldı. Bu nedenle, veri analizinde parametrik olmayan testlerden Mann-Whitney U testi ve Kruskal Wallis testlerine başvuruldu. Farkın kaynağını belirlemek için non-parametrik testler arasında yer alan çoklu karşılaştırma testleri kullanıldı. Anlamlılık düzeyi olarak $p < 0.05$ kabul edilmiştir.

Araştırma Yayın Etiği: Araştırmanın etik uygunluğu için Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Enstitüsü Etik Kurulu'ndan onay alınmıştır (Tarih/sayı: 22.03.2024/E.331110).

BULGULAR**Tablo 2.** Futbol Hakemlerinin Sporda Mücadele ve Tehdit Durumlarına ait Tanımlayıcı İstatistikler

	N	Minimum	Maksimum	Ort	Ss
Tehdit Alt Boyutu	179	7.00	40.00	22.03	7.57
Mücadele Alt Boyutu	179	5.00	30.00	21.83	4.83

Tablo 2' ye bakıldığında futbol hakemlerinin sporda mücadele ve tehdit durumlarına ait tanımlayıcı istatistiklerinde; tehdit alt boyutunun ortalama puanının 22.03 ± 7.57 olduğu, mücadele alt boyutunun ortalama puanının ise 21.83 ± 4.83 olduğu sonucu bulunmuştur. Araştırmamızda futbol hakemlerinin tehdit durumlarının orta seviyenin biraz üstünde olduğu görülürken, mücadele alt boyutunun ise orta seviyenin üstünde olduğu söylenebilir.

Tablo 3. Araştırmaya Katılan Futbol Hakemlerinin Cinsiyet ve Eğitim Durumuna Göre Analiz Sonuçları

Alt Boyutlar	Cinsiyet	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	P
Tehdit Alt Boyutu	Kadın	102,31	5525,00	-2,098	0,36
	Erkek	84,68	10585,00		
Mücadele Alt Boyutu	Kadın	92,48	4994,00	-,423	672
	Erkek	88,93	1116,00		
Alt Boyutlar	Eğitim	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	P
Tehdit Alt Boyutu	Lise	69,55	3408,00	-3,254	,001
	Üniversite	97,71	12702,00		
Mücadele Alt Boyutu	Lise	80,50	3944,50	-1,512	,130
	Üniversite	93,58	12165,50		

Tablo 3' e bakıldığında futbol hakemlerinin cinsiyet değişkenine göre tehdit alt boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu sonucu bulunmuştur ($p < 0,036$). Araştırmamızda kadın futbol hakemlerinin tehdit durumlarının erkek hakemlere göre daha yüksek olduğu sonucu bulunmuştur. Hakemlerin mücadele alt boyutuna göre cinsiyet değişkenine bakıldığında ise anlamlı bir farklılık olmadığı sonucu bulunmuştur ($p > ,05$). Hakemlerin eğitim durumunda tehdit alt boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu sonucu bulunmuştur ($p < 0,001$). Yapılan bu araştırmada üniversite mezunu hakemlerin lise mezunu hakemlere göre tehdit durumlarının daha yüksek olduğu sonucu bulunmuştur. Mücadele alt boyutuna göre eğitim durumunda anlamlı bir farklılık olmadığı sonucu bulunmuştur ($p > ,05$).

Tablo 4. Araştırmaya Katılan Futbol Hakemlerinin Futbol Oynama Durumlarına Göre Analiz Sonuçları

Alt Boyutlar	Futbol Oynama Durumu	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	P
Tehdit Alt Boyutu	Futbol Oynamamış	94,61	10029,00	-1,441	,150
	Futbol Oynamış	83,30	6081,00		
Mücadele Alt Boyutu	Futbol Oynamamış	85,17	9027,50	-1,511	,131
	Futbol Oynamış	97,02	7082,50		

Tablo 4' e bakıldığında araştırmaya katılan futbol hakemlerinin futbol oynama durumuna göre tehdit ve mücadele alt boyutlarında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucu bulunmamıştır ($p > ,05$).

Tablo 5. Futbol Hakemlerinin Hakemlik Dışı Meslek Durumuna Göre Analiz Sonuçları

Alt Boyutlar	Hakemlik Dışı Meslek	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	P
Tehdit Alt Boyutu	Evet	89,51	11904,50	-,217	,828
	Hayır	91,42	4205,50		
Mücadele Alt Boyutu	Evet	94,44	12560,50	-1,958	,050
	Hayır	77,16	3549,50		

Tablo 5'e bakıldığında hakemlik dışı meslek değişkeni tehdit alt boyutunda anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > ,05$) mücadele alt boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu sonucu bulunmuştur ($p < 0,05$). Araştırmamızda hakemlik dışı meslek yapanların hakemlik dışı çalışmayanlara göre mücadele alt boyut puan ortalamalarının daha yüksek olduğu sonucu bulunmuştur.

Tablo 6. Futbol Hakemlerinin Hakemlik Türü Durumuna Göre Analiz Sonuçları

Alt Boyutlar	Hakemlik Türü	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	P
Tehdit Alt Boyutu	Hakem	97,67	6739,00	,116	,116
	Yardımcı Hakem	85,19	9371,00		
Mücadele Alt Boyutu	Hakem	93,88	6478,00	,425	,425
	Yardımcı Hakem	87,56	9632,00		

Tablo 6' ya bakıldığında hakemlik türünde hem tehdit alt boyutunda anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > ,05$). Hakemlik türü mücadele alt boyutuna bakıldığında yine anlamlı bir farklılık olmadığı sonucu bulunmuştur ($p > ,05$).

Tablo 7. Futbol Hakemlerinin Yaş Durumuna Göre Analiz Sonuçları

Alt Boyutlar	Yaş	Sıra Ortalaması	H	P	Fark
Tehdit Alt Boyutu	18-22 ¹	97,42	6,616	,037	1-3
	23-27 ²	93,04			
	28 ve üzeri ³	69,52			
Mücadele Alt Boyutu	18-22	74,18	4,279	,118	
	23-27	91,35			
	28 ve üzeri	97,48			

Tablo 7' ye bakıldığında yaş değişkenine göre araştırmaya katılan hakemlerin tehdit alt boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu sonucu bulunmuştur ($p<0,037$). Bu farkın ise 28 yaş ve üzeri olan hakemlerin 18-22 ve 23-27 yaşındaki hakemler arasından kaynaklandığı sonucu bulunmuştur. Araştırmamızda yaşın artmasına bağlı olarak tehdit puanlarının azaldığı sonucu bulunmuştur.

Tablo 8. Futbol Hakemlerinin Gelir Durumuna göre Analiz Sonuçları

Alt Boyutlar	Gelir Durumu	Sıra Ortalaması	H	P
Tehdit Alt Boyutu	17000tl ve altı	92,80	,286	,867
	17001-32000	88,52		
	32001tl ve üzeri	88,43		
Mücadele Alt Boyutu	17000tl ve altı	91,53	1,401	,496
	17001-32000	83,95		
	32001tl ve üzeri	94,95		

Tablo 8' e bakıldığında hakemlerin gelir durumunda tehdit alt boyutunda anlamlı bir farklılık olmadığı sonucu bulunmuştur ($p>,05$). Hakemlerin gelir durumuna göre mücadele alt boyutuna bakıldığında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucu bulunmuştur ($p>,05$).

Tablo 9. Futbol Hakemlerinin Hakemlik Yılına Göre Analiz Sonuçları

Alt Boyutlar	Hakemlik Yılı	Sıra Ortalaması	H	P	Fark
Tehdit Alt Boyutu	1 yıldan az ¹	110,65	13,051	,040	1-4
	1-5 yıl ²	91,32			
	6-10 yıl ³	92,26			
	11 yıl ve üzeri ⁴	75,12			
Mücadele Alt Boyutu	1 yıldan az	87,21	1,458	,692	-
	1-5 yıl	82,31			
	6-10 yıl	92,48			
	11 yıl ve üzeri	96,88			

Tablo 9' a bakıldığında hakemlik yılı değişkeni tehdit alt boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu sonucu bulunmuştur ($p<0,040$). Bu anlamlı farkın ise 1 yıldan az hakemlik yapan bireylerin 11 yıl ve üzeri hakemlik yapan bireylere göre tehdit puanlarının daha yüksek olduğu sonucu bulunmuştur. Hakemlik yılı değişkeni mücadele alt boyutuna bakıldığında ise anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>,05$).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırmaya katılan futbol hakemlerinin cinsiyet değişkenine ait mücadele ve tehdit alt boyutlarına bakıldığında mücadele alt boyutunda anlamlı bir farklılık bulunmazken tehdit alt boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu sonucu bulunmuştur. Araştırmamızda kadın futbol hakemlerin erkek futbol hakemlerine göre tehdit durumlarının daha yüksek olduğu sonucu bulunmuştur. Yapılmış bir araştırmada kadın futbol hakemlerin cinsiyetçi yaklaşımlara maruz kaldığı belirtilmiştir (Dursun, 2010). Ayrıca Koca ve Yıldız (2018) kadın hakemlerin erkek hakemlere göre daha stresli ve duygusal anlamda daha hassas olduklarını belirtmişlerdir. Çok sayıda kadın hakemin, oyuncular, antrenörler ve seyirciler tarafından sözlü saldırılara maruz kaldığı ve bunu bir tehdit unsuru olarak değerlendirildiği belirtilmiştir (Friman vd., 2004). Yapılan literatür taramasında her ne kadar cinsiyet ile tehdit alt boyutu arasında anlamlı bir fark bulan çalışmalar olmasa da (Cankurtaran, 2021; Göncü ve Balcı, 2023) araştırmamızda kadınların erkeklere göre tehdit durumlarının daha yüksek olması cinsiyetin tehdit durumlarında önemli olduğunu düşündürmüştür.

Hakemlerin eğitim durumuna bakıldığında mücadele alt boyutunda anlamlı bir farklılık bulunmazken tehdit alt boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu sonucu bulunmuştur. Araştırmamızda üniversite mezunu hakemlerin lise mezunu hakemlere göre tehdit durumlarının daha yüksek olduğu sonucu bulunmuştur. Çakmak (2011) yapmış olduğu çalışmada eğitim durumunda ön lisans eğitim düzeyine sahip futbol hakemlerinin bireysel stres, çevresel stres ve örgütsel stres faktörlerine ilişkin görüşlerini lisans ve lisansüstü eğitime sahip futbol hakemlerinin görüşlerine göre daha yüksek bulmuştur. Aktaş ve Çopur (2018) çalışmada eğitim düzeyi ile algılanan stres arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucunu bulmuştur. Buna göre, eğitim düzeyi arttıkça algılanan stres düzeyi de artmaktadır. Futbol hakemlerinin eğitim seviyesi artması hakemlerin stres ve baskı altında çalışma yeteneklerini değiştirebilir ve bu da hakemlerin tehdit algısını etkileyebilir.

Araştırmaya katılan hakemlerin futbol oynama durumuna bakıldığında hem tehdit hem de mücadele alt boyutunda anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Hakemlik dışı meslek değişkenine bakıldığında tehdit alt boyutunda anlamlı bir farklılık bulunmazken mücadele alt boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu sonucu bulunmuştur. Araştırmamızda hakemlik dışı meslek yapanların hakemlik dışı çalışmayanlara göre mücadele alt boyut puan ortalamalarının daha yüksek olduğu sonucu bulunmuştur. Kargün vd. (2012) hakemlerin asli meslekleri dışında yaptıkları işte en iyi performansı gösterebilmelerinin ve duygusal-ruhsal motivasyonlarını yüksek tutmalarının oyunun geleceği açısından çok önemli olduğunu belirtmişlerdir. Tekgöz (2011) ise futbol hakemleri üzerinde yaptığı çalışmada, hakemlerin iş stresi puanlarının hakemlik dışında ek bir işte çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediğini bulmuştur. Demirtaş ve Yıldız (2021) futbol hakemlerinin yalnızca hakemlikten elde edilen gelire odaklanmalarının, başka bir kazanç seçeneğinin olmamasının, hakemler üzerinde daha fazla strese yol açabileceğini ileri sürmüştür. Araştırmamızda, futbol hakemlerinin hakemlik dışında başka bir meslek yapmalarının, hakemliği asli bir meslek olarak değil, ikinci bir meslek olarak düşündüklerini ve bu durumun onların mücadele puanlarının daha yüksek olmasına katkı sağladığını düşündürmüştür.

Araştırmamızda hakemlik türüne bakıldığında tehdit ve mücadele alt boyutunda anlamlı bir farklılık olmadığı sonucu bulunmuştur.

Yaş değişkenine göre araştırmaya katılan hakemlerin tehdit alt boyutuna bakıldığında anlamlı bir farklılık olduğu sonucu bulunmuştur. Bu farkın ise 28 yaş ve üzeri olan hakemlerin 18-22 ve 23-27 yaşındaki hakemler arasından kaynaklandığı sonucu bulunmuştur. Araştırmamızda yaşın artmasına bağlı olarak tehdit puanlarının azaldığı sonucu bulunmuştur. Bu durum, yaş ilerledikçe hakemlerin stres ve baskıyla başa çıkma konusunda daha fazla deneyim kazanmalarından dolayı olabileceğini düşündürmüştür. Can vd. (2011) yapmış oldukları çalışmada futbol hakemlerin yaş ve stres düzeylerinin arasındaki ilişkiye incelemiş ve iş stresi ile yaş düzeyleri arasında negatif bir ilişki tespit etmişlerdir. Buna göre futbol hakemlerinin yaş düzeyleri yükseldikçe stres düzeylerinin düştüğünü tespit etmişlerdir. Koca ve Yıldız (2018) futbol hakemlerinin yaşı ilerledikçe iş performanslarının arttığını belirtmişlerdir. Yapılan bu araştırmada yaşının azalmasına bağlı olarak tehdit puanlarının azalmasının hakemlerin deneyim kazanmasının önemli olduğunu düşündürmüştür.

Gelir durumu değişkenine bakıldığında ise tehdit ve mücadele alt boyutlarında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucu bulunmuştur.

Hakemlik yılı değişkeni tehdit alt boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu sonucu bulunmuştur. Bu anlamlı farkın ise 1 yıldan az hakemlik yapan bireylerin 11 yıl ve üzeri hakemlik yapan bireylere göre tehdit puanlarının daha yüksek olduğu sonucu bulunmuştur. Bu sonuç yeni başlayan hakemlerin saha içindeki baskı ve stresle daha fazla mücadele etme ihtiyacı duyduklarını düşündürmüştür. Kılıç (2019) futbol hakemleri üzerindeki yaptığı çalışmada 15 yıl ve üzeri hakemlik yapan hakemlerin bireysel stres puanlarının 1 yıldan az hakemlik yapan ve 1-5 yıl ile 6-10 yıl arası hakemlere göre daha düşük olduğunu tespit etmiştir. Literatüre bakıldığında (Koçak, 2019; Sarıdede, 2018; Dereceli vd., 2019) hakemlerin hakemlik yıllarının öz yeterlik üzerinde pozitif yönde etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Hakemlikteki yılların artmasıyla birlikte, hakemlerin bilgi düzeyleri ve kurallara hakimiyetleri de yükselmektedir ve bu durum onların olayları daha iyi yönetmelerine olanak tanımaktadır. Hakemlik yılı değişkenine bakıldığında, 1 yıldan az deneyime sahip olan hakemlerin, 11 yıl ve üzeri deneyime sahip olanlara göre daha yüksek tehdit puanlarına sahip olması, hakemlik tecrübesinin bu durumda önemli bir rol oynadığı şeklinde düşünülmüştür.

Sonuç olarak; futbol hakemlerinin cinsiyet değişkenine göre tehdit alt boyutuna bakıldığında kadın futbol hakemlerin lehine anlamlı bir farklılık olduğu sonucu bulunmuştur. Kadın futbol hakemlerinin tehdit durumlarının daha yüksek olması dikkate alındığında, kadın hakemlere yönelik özel destek ve stres yönetimi programları geliştirilmeli ve onların yaşadıkları zorlukları ele alan eğitim ve rehberlik hizmetleri sunulabilir. Üniversite mezunu hakemlerin lise mezunu hakemlere göre tehdit puanlarının daha yüksek olduğu göz önüne alındığında, hakem eğitiminde üniversite mezunları için stresle başa çıkma becerilerini geliştiren destekleyici programlar uygulanabilir. Hakemlik dışı meslek deneyiminin mücadele becerilerini artırdığı görülmüştür. Bu nedenle, hakemlere farklı mesleklerde deneyim kazanmaları için fırsatlar sunulmalı ve çeşitli iş deneyimlerinin mücadele becerilerine katkıda bulunması desteklenmelidir. Araştırmamızda hakemlerin yaşı arttıkça tehdit puanlarının azaldığı gözlemlendiğinden, genç hakemler için yaşça daha deneyimli hakemlerle mentorluk yapılabilir ve destek programları düzenlenebilir, böylece genç hakemlerin tehdit algısının azaltılmasına yardımcı olunabilir. Hakemlik yılı değişkenine göre tehdit puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür; bu nedenle, tecrübesiz hakemler için kapsamlı oryantasyon ve destek programları oluşturulabilir, böylece deneyimsiz hakemlerin tehdit algısını azaltmak için gerekli yardım sağlanabilir.

Kaynaklar

- Acar, E., Dalbudak, İ., Yigit, S., & Dilekçi, U. (2023). Futbol Hakemlerinde Empatik Eğilim Düzeyleri ile Karar Verme Stilleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. *Kafkas Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 3(2), 28-41. <https://dergipark.org.tr/en/pub/kafkassbd/issue/78880/1315848>
- Aktaş, M. ve Çopur, Z. (2018). Sosyal Medya Kullanımının Eşler Arasındaki Strese Etkisi. *International Journal Of Education Technology and Scientific Researches*, 6, 142-153.
- Cankurtaran, Z. (2021). *İmgelemenin Yetişkin Sporcuların Başarısızlık Korkusu, Mücadele ve Tehdit Algularını Yordama Gücü*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Can, Y., Çoban, Ü., & Soyer, F. (2011). Negatif Duygusallığın Stres Üzerindeki Etkisi: Faal Futbol Hakemleri Üzerinde Bir Araştırma. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5(2), 165-174.
- Coakley, J. (2021). *Sport in society: Issues and controversies*. Thirteenth Edition. USA: McGraw Hill.
- Cunningham, G. B. (2008). Occupational Support for Female Officials in Sports: A Review of Institutional Structures. *Journal of Sport Management*, 22(3), 321-338.

- Demirtaş, E., & Yıldız, K. (2021). Futbol Hakemlerinin Özyeterlilik Algıları ve Stres Faktörlerinin İş Performanslarına Etkisinin İncelenmesi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 19(4), 157-169. <https://doi.org/10.33689/spormetre.939240>.
- Dereceli, Ç., Toros, T., & Yıldız, R. (2019). Futbol hakemlerinin durumluk kaygı ve genel öz yeterlik düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(2), 64-74.
- Dursun, Ç. (2010). Kadına yönelik şiddet karşısında haber etiği. *Fe Dergi*, 2(1), 18-32. https://doi.org/10.1501/Fe0001_0000000021
- Çakmak, M. T. (2011). *Faaliyet Futbol Hakemlerinin Stres Kaynaklarının Tespiti (Ankara ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Ekizoğlu, Ö. (2021) *Futbol Seyircilerinin Stadyumlarda Alınan Güvenlik Önlemlerine İlişkin Seyirci Algıları ve Saldırgan Davranış Tutumları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi*. Doktor Tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dalı, Kütahya.
- Erdoğan, Ç. H. (2021). Futbolcuların Video Yardımcı Hakem “VAR” Sistemi Hakkındaki Görüşleri. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(2), 113-123.
- Friman, M., Nyberg, C., & Norlander, T. (2004). Threats and Aggression Directed at Soccer Referees: An Empirical Phenomenological Psychological Study. *The qualitative report*, 9(4), 652-672.
- Göncü, B. S., & Balci, B. (2023). Sporda Mücadele ve Tehdit Algısı Açısından Bilinçli Farkındalığın Önemi. *International Journal of Sport Exercise and Training Sciences-IJSETS*, 9(2), 59-60.
- Güler, Ö. (2018). *Futbolcularda 8 Haftalık Denge Antrenmanlarının Futbola Özgü Teknik Becerilere Etkileri ve Biyomekanik Analizi*. Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Manisa.
- Gümüş, M. (2002). *Profesyonel Futbol Takımlarında Puan Sıralamasına Göre Durumluk Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Işın, A. (2023). Video Yardımcı Hakem Uygulamasının Hakem Kararları Üzerine Etkileri: Tanımlayıcı Araştırma. *Türkiye Klinikleri Journal of Sports Sciences*, 15(2).
- Kargün, M., Albay, F., Cenikli, A., & Güllü, M. (2012). Türk Futbol Hakemlerinin İş Doyumu ve Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 30-38.
- Kılıç O. (2019). *Futbol Hakemlerinin Stres Kaynaklarının Tespiti*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Koca, S., & Yıldız, S. M. (2018). Futbol hakemlerini strese iten faktörler, iş tatmini ve iş performansı ilişkisinin incelenmesi. *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 195-207. <https://doi.org/10.25307/jssr.334624>.
- Koçak, Ç. V. (2019). Antrenör Adaylarının Antrenör Öz Yeterlik Düzeylerinin İncelenmesi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(1), 55-62.
- Özavci, R., Özkan, E., & Okan, K. (2022). Özel Sektör Çalışanlarında Mutluluk ve Yaşam Doyumu ilişkisi. *International Journal of Sport Exercise and Training Sciences-IJSETS*, 8(4), 143-151.
- Rossato C. J. L., Uphill, M. A., Swain, J. ve Coleman, A. D. (2018). The development and preliminary validation of the Challenge and Threat in Sport (CATSport) Scale, *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 16(2), 164-177.
- Sarıdede, Ç. (2018). *Voleybol Hakemlerinin Öz Yeterlik Düzeyleri ve Karar Verme Becerilerinin İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tekgöz, Ü. (2011). *Futbol Hakemlerinin İş stresi, İş Tatmini ve Yaşam Tatmin Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi: 3. Bölge Hakemleri Üzerinde Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Türkyılmaz, H.B., & Altıntaş, A. (2020). Sporda Mücadele ve Tehdit Ölçeği'nin Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi. *Türkiye Klinikleri Journal of Sports Science*, 12(2), 178-183.
- Yıldız, B. (2021). Kadın Hakemlerin Sosyal Destek Mekanizmaları. *Spor Yönetimi ve Bilimleri Dergisi*, 20(1), 90-105.